

Cuprins

Introducere 5

Prima iubire

Yasunari și Hatsuyo: o primă iubire tragică 11

După aproape un secol cineva găsește niște scrisori 15

Cele zece scrisori ale lui Hatsuyo 16

Oare este prima iubire? Și ce este iubirea? 20

Un suflet scorojit și un inocent rătăcit 23

Mângâierile, iubirea ambivalentă, dar necesară 30

Băieții frumoși 32

Poate ne vom revedea vreodată. Cum vom fi atunci? 35

Fragilitatea iubirii 39

Dacă ne gândim în timp 43

Zinaida 49

Naivitatea înduioșătoare a adolescenței 51

Mașenka, cu sprâncenele minunat de neastâmpărate 57

Trecutul se răstoarnă și cămila devine ușoară 60

Trandafirul negru 65

Însetați de intimitate și rătăciți în lume 69

Ambiguitatea masculină și așteptarea feminină 73

Răpește-mă! 77

„Colosala iluzie” a lui Gatsby	87
Prima iubire, îndrăgostii și reciprocitatea	98
Eszter – mai bine mai târziu decât niciodată	102
Zeița încoronată se întoarce: Fermina	112
Florentino era umbra cuiva pe care nimeni nu-l știa . . .	121
Ce o frământa pe Fermina	125
Fermina își pierde o parte din minte	129
Vastele palate ale memoriei	137
Florentino și secretul lui	142
Am suferit că eram prea tineri, acum că suntem prea bătrâni	146
Se închide cerul. Împreună pe malul celălalt	156

Scriitorii fac psihologie, psihologii nu prea fac literatură

Ne-scriitorii despre îndrăgostire și iubire	174
Kenkō și Bluma se întâlnesc	175
Palatul imperial și mărgelele Blumei	179
Mărgelele din cap	181
În căutarea timpului pierdut	185
Totul este chimie	190
Dorothy inventează un concept	193
Stendhal: filosof rătăcit în literatură sau scriitor rătăcit în psihologie	204
Creanga încrustată cu cristale	206
Un sociolog vede îndrăgostirea ca pe o revoluție . . .	211
Îndrăgostirea și iubirea: umbra	214
Îndrăgostirea este o imbecilitate tranzitorie	216

Iubirea și politica sincerității	222
Când iubirea dispare: jalea lungă a văduvlei	232
Shakespeare for ever	240
<i>Bibliografie selectivă.</i>	245

aurora
LIICEANU

Dragostea cea veche
îți șoptește la ureche
Primele iubiri

POLIROM
2019

Fermina avea un nemaipomenit simț al mirosului, o cunoaștere prin miros. Nu mirosul o făcuse să simtă și să știe că o femeie, alta decât ea, și-a făcut loc în viața soțului ei? Câte femei se pot lăuda cu acest dar al naturii?

Dincolo de lucruri, nu trupul rămânea singura dovadă că Juvenal existase ca om viu, mai rămâneau surâsul lui, vocea lui schimbătoare uneori și neschimbătoare alteori, privirea lui. Se întâmpla chiar ca imaginea lui să-i țâșnească în minte de la sine, cu totul, așa cum era el, înconjurat de lucruri și în locuri în care fuseseră împreună.

Se întâmpla chiar să uite că Juvenal nu mai este și-și lovea fruntea cu palma, amintindu-și brusc că uitase să-i spună sau să-l întrebe ceva. Nu mai putea avea răspuns la atâtea întrebări obișnuite, banale, legate de nenumăratele întâmplări ale vieții împreună, la care doar el îi putea da răspunsuri. În orice clipă, Fermina îi simțea absența și renunța resemnată să-l cheme.

Fermina suferea de pierderea memoriei tranzacționale, ar spune psihologul Daniel Wegner. Atunci când vorbim despre memorie, nu ne referim numai la idei, impresii și fapte înmagazinate în minte. O mare parte din ceea ce ne amintim este de fapt păstrat în afara creierului. Reținem ceva, dar găsim unde să aflăm despre acest ceva. Cel mai important lucru este însă că păstrăm informații pe care le avem în comun cu alți oameni, și cuplurile fac asta în mod automat. Când doi oameni se cunosc bine, așa cum se cunoșteau Fermina și Juvenal, între ei se creează un fel de sistem tacit de memorare comună, un sistem de memorare tranzacțională, care se

bazează pe faptul că și unul, și altul știu care dintre ei este mai indicat să memoreze anumite lucruri. Apare astfel un proces de autodivulgare reciprocă, așa cum Juvenal știa talentul Ferminei de a cunoaște lumea și prin miros. Și o știa prea bine.

Această memorie este o parte integrantă a intimității și este foarte strâns legată de durata unei relații. Fermina și Juvenal, dincolo de toate meandrele căsătoriei lor, avuseseră o relație longevivă. Tocmai pierderea acestei memorii comune a făcut ca dispariția lui Juvenal să o facă să sufere mai mult pe Fermina. Când Juvenal trăia, ei erau capabili să vorbească despre ceea ce trăiau, despre viața lor comună, cu întâmplările ei, și, așa cum am văzut, ajungeau la o înțelegere reciprocă. Pierderea memoriei tranzacționale este trăită ca pierderea unei părți din propria minte. De aceea Fermina nu mai primea răspunsuri de la Juvenal și asta o făcea să-i simtă cu adevărat absența. Este oare această suferință rezultatul unei iubiri? Vom vedea ce spun psihologii. Se pare că, indiferent cât de mult iubești pe cineva, traiul împreună lasă urme dureroase după o separare, dincolo de ce fel de separare a fost.

Acest sindrom, comparabil cu amputarea unui picior sau a unei mâini – oare știa de el Márquez sau era o simplă intuiție? –, a făcut-o pe Fermina să sufere mult. Ea și-a impus să nu cadă în durere, să nu-și petreacă restul vieții jelind singură într-un fotoliu. A hotărât să facă o schimbare începând cu tot ce este concret. Să adune toate lucrurile lui și pe cele care-i aminteau prea

mult de el și să le dea foc, sperând că, golind casa, amintirile o vor părăsi. Casa va fi goală de lucruri și mintea ei va fi goală de amintiri, a sperat ea. Dar n-a fost așa. „E trist gândul că lucrurile pe care le are un om, care nu se sinchiesc de moartea lui, rămân neschimbate multă vreme după ce el nu mai este“, scrie Kenkō. Nu numai că rămân neschimbate, dar chiar mai mult, „lucrurile vorbesc“.

Prea bine o spune Alexandru Macedonski în *Rondelul lucrurilor*: „Oh! Lucrurile cum vorbesc,/ Și-n pace nu vor să te lase.../ Prind grai aproape omenesc.../ Și câte nu-ți mai povestesc/ În pustnicia lor retrase.../ Te-mbie sau te chinuiesc/ Oh! Lucrurile cum vorbesc“. Așa este. Lucrurile vorbesc. Dar le poți arde. Poți arde orice, scrisori, fotografii, obiecte.

Nu poți arde amintirile. Memoria, amintirile despre el nu se transformau în cenușă. Rămâneau vii. Pe cât de rezistente erau ele la foc, pe atât de rezistente erau și la trecerea timpului. Realul și imaginarul, materialul și imaterialul nu deveneau cenușă pentru ca astfel amintirile să fie spulberate. Nu e deloc ușor.

Într-una din scurtele povestiri ale lui Julian Barnes din volumul *Pulse (Puls)*, apărut după moartea soției lui, despre care voi vorbi mai târziu, personajul principal, devenit văduv, își amintește de timpul petrecut în vacanțe cu soția. În aceste vacanțe mergeau pe o insulă, unde el, revenind ca văduv, își amintește cum la începutul căsătoriei lor gazda, o femeie, a scos un pulover ca să i-l dea soției lui. Era un pulover făcut de mână, așa

cum purtau oamenii acolo. Puloverul avea pe umăr cusături în zigzag care, spunea gazda, reprezentau căsătoria.

Povestirea se numește *Liniile căsătoriei*. Citind-o, simți că Julian Barnes vrea să sugereze că nu există linii într-o căsătorie, ci zigzaguri. În plus, puloverul avea nasturi, care le indicau localnicilor din ce insulă era cel care purta puloverul. De la zigzaguri, Julian Barnes trece discret și elegant spre ideea de gramatică a relației. Personajul despre care am amintit, acel văduv, amintindu-și de timpul petrecut pe insulă cu soția lui, realizează că nu mai poate folosi cuvântul „noi”, ci, conform gramaticii văduviei lui, a singularității, trebuie să treacă la „eu”. Acest lucru îl întâlnim în văduvia Ferminei, care trebuie să treacă de la relația de doi la singularitate.

Fermina a crezut că o altă cale ar putea-o ajuta din moment ce aruncarea lucrurilor care-i aminteau de Juvenal nu a ajutat-o. A hotărât să-și continue viața ca și când Juvenal nu ar fi fost mort. Să pretindă că el este viu. Era o negare voluntară a morții. Am citit că se întâlnesc frecvent acest fel de reacții.

Magnatul Maurice Saatchi – care împreună cu fratele său Charles a înființat celebrele agenții de publicitate Saatchi and Saatchi și M&C Saatchi –, după moartea soției sale, a cerut ca la masă să fie puse mereu două tacâmuri, ca și când ea ar fi venit să fie împreună. Joan Didion, cunoscuta scriitoare americană, păstra pantofii soțului ei care murise, gândindu-se că pentru a veni acasă are nevoie de pantofi. Iată o altă cale de a te confrunța cu absența fizică a cuiva apropiat.

Tot așa, Ferminei i s-a părut că va reuși să treacă mai ușor ziua și noaptea. Nu putea să uite atâta timp trăit împreună și nici nu credea că se va vindeca vreodată complet.

Oricum, luna de miere rămânea un obstacol care nu se lăsa distrus cu aceeași ușurință ca micile amintiri nenumărate. Cele banale, ale rutinei. Dar timpul trece și se întâmpla să-și amintească sau să uite, totul alterna, se gândea la Juvenal în fiecare zi, însă nu toată ziua, ca după moartea lui.

Cel mai greu dispăreau acele dimineți nenorocite. Nu spunea Juvenal că „dimineata se reclădește căsătoria înainte de micul dejun”? Și ele, însă, s-au rărit cu timpul. Primul an de văduvie a fost destul pentru a se obișnui cu noua ei situație. Memoria soțului se risipea și nu mai era un obstacol în tot ce făcea, în desfășurarea zilelor care treceau. Morții nu ne părăsesc, niciodată nu-i uităm, chiar dacă au trecut luni și ani, dar, după cum scrie Kenkō, „răposatul e tot mai departe pe zi ce trece”. Tristețea nu o mai îmboldea pe Fermina ca la începutul văduviei. Ea nu credea că uitarea este o formă de trădare, așa cum părea să creadă soacra ei. Trecutul ei era din ce în ce mai palid. Îl pierdea treptat din ochi pe cel ce-i fusese alături atâta timp. Imaginea lui Juvenal pălea și ea nu lupta împotriva infidelității propriiei memorii. Pe măsură ce se răreau amintirile legate de Juvenal, o bântuia din nou trecutul mai îndepărtat. Nu însă cu aceeași intensitate. Se încuraja gândindu-se că Juvenal este viu și uita

modul lui „patriarhal” de a gândi viața, nevoia lui de a fi iubit de ea și ritualul lui de a primi din partea ei tandrețe și intimități pe care el le avansa în relația lor. Părea că acum ea putea să-l înțeleagă mai bine, să-l cunoască, să vadă nevoia lui de a o simți în siguranță, care fusese ancorată în viața ei publică și pe care ea nu o simțise. Își aducea aminte că odată, când i-a reproșat, într-o criză de disperare, cât de nefericită este, el, foarte calm, i-a spus că „totdeauna trebuie să-și aducă aminte că cel mai important lucru într-o căsătorie nu este fericirea, ci stabilitatea”. Acum, când își trăia singurătatea, ea înțelegea altfel vorbele lui, amintindu-și că avuseseră și multe momente bune, chiar fericite.

Călătoriseră mult, în orașe mari ale lumii, cumpărase tot ce-și dorise, cucerită de vitrinele sclipitoare din Roma, Paris, Londra sau New York. Se întorcea acasă cu nenumărate valize cu minunății, pe care, chiar dacă le arunca, renunțând la ele, le înlocuia cu altele. Fusese răsfățată. Acum, golind casa, vedea aceste minunății, pălăriile dorite, dar nepurtate, pantofii atât de prețioși, blănurile și câte și mai câte, care zăcuseră înghesuite în dulapuri și care o făceau, arzându-le și pe ele, să-și dea seama cât de răsfățată a fost, dar și cât de puțin știa ce-și dorește. I se urâse cu binele atunci sau acel bine nu era binele ei sau nu era un bine așa cum și l-ar fi dorit. Dar ce-și dorea?